

Στὴ τὰ βέρνα.

ΟΙ ΓΑΛΛΟΙ ΔΡΑΜΑΤΙΚΟΙ ΤΟΥ 19. ΑΙΩΝΟΥ*

Θὰ ἐξηρχέμεθα πολὺ πέραν τῶν ὁρίων τῆς μικρᾶ, ἡμῶν ταύτης μελέτης, ἐὰν ἀνελύομεν ἐκτενῶς τὸν βίον καὶ τὰ ἔργα τῶν Γάλλων κλασικῶν. Ἐχουν γραφῇ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἑκατοντάδες τόμων, πλεῖστοι δὲ κριτικοὶ ἐντεῦθεν ἐνεπνεύσθησαν τὰς ὡραιότερας αὐτῶν σελίδας. Ἦδη δὲν ὑπολείπεται ἢ νὰ λάβωμεν ἓνα τῶν μεγάλων δραματικῶν συγγραφέων τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ εἰδικώτερον ἐν τῶν ἔργων του τῶν ἀρυσθέντων ἐξ Ἑλληνικῆς πηγῆς, ἵνα ἴδωμεν τὴν διαφορὰν μεταξὺ πρωτοτύπου ἐργασίας καὶ μιμήσεως.

Πᾶς τις γνωρίζει ὅτι οἱ κορυφαῖοι τῶν Γάλλων τραγικῶν εἶνε ὁ Κορνήλιος καὶ ὁ Ρακίνας πρῶτος δὲ τῶν κωμικῶν ὁ Μολιέρος. Ἐκ τούτων ὁ Ρακίνας εἶναι καὶ ὁ περισσότερον ἀκολουθήσας τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα, ἐνῷ ὁ Κορνήλιος ἠκολούθησε μᾶλλον τοὺς Ρωμαίους καὶ τοὺς Ἰσπανούς, ὁ δὲ Μολιέρος οὐδὲν ἄλλο ἔπραξεν ἢ νὰ ἐξευγενίσῃ τὰ χυδαῖα «παίγνια» τῆς Ἀναγεννήσεως. Διὰ τοῦτο ὁ Ρακίνας εἶναι καὶ θὰ εἶναι πάντοτε ὁ μέγιστος τῶν Γάλλων κλασικῶν, ἐνῷ τούναντίον ὁ Κορνήλιος, παρ' ὅλην τὴν δύξαν του καὶ παρ' ὅλην τὴν δύναμιν τῶν πρώτων του ἔργων, εἶδε ταχέως τὸν ἀστέρα του δύοντα, αἱ τελευταῖαι δὲ τραγωδίαι του δὲν εἶνε πλέον ἢ αἱ τελευταῖα ἀναλαμπαὶ ἐνὸς ὑπερόχου πνεύματος ἀποσβενημένου.

Εἰς τὰ δύο πρῶτά του ἔργα, τὴν «Θηβαίδα» καὶ τὸν «Ἀλέξανδρον» ὁ Ρακίνας ἐπεδίωξε νὰ μιμηθῇ τὸν εἰς τὸν κολοφῶνα τότε τῆς δόξης

του Κορνήλιου. Δὲν δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι τὰ ἔργα ταῦτα ἀπέτυχον, δὲν θὰ μείνουν ὅμως μνημεῖα αἰῶνων ἐν τοῖς γράμμασιν, ὅπως ἡ «Ἀνδρομάχη», εἰς τὴν ὁποίαν ἀπεκαλύφθη ὅλον τὸ τάλαντον αὐτοῦ.

Ἡ Ἀνδρομάχη πηγὰς ἔχει τὸ τρίτον βιβλίον τῆς Αἰνείδος, κυρίως ὁμως τὴν «Ἀνδρομάχην» τοῦ Εὐρυπίδου. Ἐκ τοῦ Εὐρυπίδου ἠρύσθη ὁ μέγας Γάλλος τραγικὸς τὰ νέα τότε διὰ τὴν σκηνὴν αἰσθήματα τοῦ πάθους, τῆς τρυφερότητος, τῆς στοργῆς, τῶν ἀδυναμιῶν τῆς καρδίας, τὰ ὁποῖα ἀντεκατέστησαν τοὺς ἡρωϊκοὺς χαρακτῆρας τοῦ Κορνήλιου. Ὅπως ὁ *Cid* εἶπεν ἐγκαίνιασε τὴν ἡρωϊκὴν τραγωδίαν, οὕτω ἡ «Ἀνδρομάχη» ἐνεκαίνιασε τὴν παθητικὴν τραγωδίαν, ἡ δὲ πρώτη αὐτῆς ἀπὸ σκηνῆς διδασκαλία (1667) σημεῖοι μίαν ἀπὸ τὰς περιφανέστερας χρονολογίας τῆς Γαλλικῆς φιλολογίας.

Οὐδεὶς ὁ ἀγνοῶν βεβαίως τὴν ὑπόθεσιν τῆς «Ἀνδρομάχης», ἥτις εἶναι ὁ τύπος τῆς μητρικῆς στοργῆς καὶ τῆς συζυγικῆς πίστεως. Ἀρχιμάλτος ἐνὸς ὑπερηφάνου Βασιλέως, τοῦ Πύρρου, οὗ περιφρονεῖ τόσοι τὰς προτάσεις ὅσον καὶ τὰς ἀπειλάς, ἐν μόνον σκέπτεται: Νὰ σώσῃ πάσῃ θυσίᾳ τὴν ζωὴν τοῦ υἱοῦ της. Ἀλλὰ πρέπει νὰ ἔχῃ τις ἀναγνώσῃ τὰς ἀθανάτους σελίδας τοῦ Εὐρυπίδου, διὰ νὰ θαυμάσῃ ὅλον τὸ μεγαλεῖον ἐνὸς χαρακτῆρος, οἷος ὁ τῆς Ἀνδρομάχης, χαρακτῆρος ὅστις φθάνει εἰς τὸν ἡρωϊσμόν, χωρὶς ὁμως ποτὲ νὰ παύσῃ ὢν γυναικεῖος.

Καὶ ἰδοὺ ποῖον χαρακτῆρα προσπαθεῖ ὁ Ρακίνας νὰ προσανατολίσῃ πρὸς τὰς ἰδέας τῆς ἐποχῆς του. Ἰδοὺ ποῖον χαρακτῆρα τείνει νὰ κατα-

*) Τέλος.

στήση, ἀντιληπτὸν εἰς τὰ πνεύματα τοῦ αἰῶνος του. Ἡ ὑπερήφανος Ἀνδρομάχη παρ' αὐτῷ παρουσιάζει τὴν ταπεινότητα μιᾶς Χριστιανῆς, ὁ ἀγέρωχος Πύρρος πίπτει εἰς τὰ γόνατα τῆς δούλης του καὶ τῇ ἐκδηλοῦ εὐλαβῶς τὸν ἔρωτά του, ὁ τραχὺς Ὁρέστης παραδίδεται εἰς μακρὰς αἰσθηματολογίας.

Ἰδοὺ τινὰ τῶν ἐλαττωμάτων, τὰ ὁποῖα εὐρίσκει ἐν τῇ τραγωδίᾳ ταύτῃ τοῦ Ρακίνα ὁ ἀμερόληπτος *Geoffroy*: «μερικοὶ ἀκούοιοι ρωμαντισμοί, ποιά τις προσποιήσεις καὶ ἐκζητήσεις εἰς τοὺς ρόλους τοῦ Πύρρου καὶ τοῦ Ὁρέστου, μερικοὶ οἰκειότητες πολὺ ἀφελεῖς, μία ἐλαφρὰ χροὶ φιλαρεσκείας εἰς τὸν χαρακτήρα τῆς Ἑρμιόνης καὶ πρὸ πάντων ἐν παραδόξῳ κρᾶμα βαναυσότητος καὶ ἱπποτισμοῦ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Πύρρου».

Πάντα ταῦτα βεβαίως, τὰ ὁποῖα προδίδουν τὰς συνηθείας τῆς ἐποχῆς, δὲν ὑπάρχουν εἰς τὴν μεγαλειώδη τραγωδίαν τοῦ Εὐρυπίδου. Ὁ Πύρρος δὲν ἔχει τὸ λεκτικὸν τοῦ τυρόντος εὐγενούς τοῦ 12ου αἰῶνος, ἡ δὲ Ἀνδρομάχη μακρὰν ἀπέχει τῶν ψευδαευσθητικῶν κυριῶν τῆς αὐτῆς τοῦ Λουδοβίκου 1ου. Ὁ ὑπέρωχος Εὐρυπίδης οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει μὲ «τὸ ἐκτεθυλημένον πνεῦμα τὸ κυριαρχοῦν εἰς τὴν Γαλλίαν» τὸ ὁποῖον καταδικάζει αὐτὸς οὗτος ὁ Βολταῖρος ἐν τῇ πρὸς τὸν διάδοχον τῆς Πρωσίας ἐπιστολῇ του (1732). Καὶ μετὰ πάντα ταῦτα, πῶς νὰ συγκρίνῃ τις τὸν Ρακίνα πρὸς τὸν Εὐρυπίδην; Τὸν μαθητὴν πρὸς τὸν διδάσκαλον; Τὸ σχετικὸν πρὸς τὸ τέλειον; Καὶ ὅμως εὐρέθησαν οὐρὴ ἀνάξιοι προσοχῆς συγγραφεῖς οἵτινες, ὡς ἤδη εἵπομεν, παρασυρθέντες ἴσως ὑπὸ τοῦ πατριωτισμοῦ τῶν ἐξεστράφησαν εἰς κρίσεις περὶ αὐτῆς λίαν σφαλερὰς καὶ ἀστόχους. «Ἡ Ἀνδρομάχη τοῦ Ρακίνα—γράφει ἐ. π. ὁ Σατωβριάνδος—εἶνε μᾶλλον τρυφερά, μᾶλλον ἐνδιαφέρουσα ἢ ἡ τοῦ Εὐρυπίδου!»

Πάντα ταῦτα ἀφήνουν ἀδιαφόρους ἡμᾶς, τοὺς Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι πλείτερον παντὸς ἄλλου εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ κατανοήσωμεν τοὺς θεῖους συγγραφεῖς μας, εἰς τὸ ὕψος τῶν ὁποίων οὐδέποτε νεώτεραι διανοίαι θὰ ἠδύναντο νὰ ἀναρριχηθῶσιν. Ὡς μελετῶμεν λοιπόν, ὡς ἐξονυχίζωμεν ἀκαταπαύστως αὐτοὺς. Πάντοτε εἰς τοὺς ὑπερόχους αὐτῶν στίχους θὰ εὐρίσκωμεν νέα διδάγματα καὶ πάντοτε, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῶν, αἰσθανόμεθα μεθ' ὑπερηφανείας τὸ μεγαλεῖον τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς.

Τὸ Γαλλικὸν πνεῦμα ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς κλασικῆς δραματικῆς λογοτεχνίας, ἐὰν ἔχῃ ποιὰν τινα ἱστορικὴν ὄντοτητα ἐν τῷ κόσμῳ, ὀφείλει τοῦτο εἰς τὴν ἀκένωτον Ἑλληνικὴν μεγαλοφυίαν, ὁ ἥλιος τῆς ὁποίας ἐπὶ ἀπειρίαν ἔτι αἰῶνων θὰ ἐξακολουθῇ νὰ φωτίζει τὸν κόσμον.

Ὁ ἀνδρισμὸς αὐτῆς, ἡ ρωμαλεότης αὐτῆς, τὸ ἐν αὐτῇ διανοητικὸν κράτος καὶ ἡ ἀλκή καὶ ἡ εὐπρέπεια εἶνε δυνάμεις, ὥς μόνον ἡμεῖς—οἱ Ἕλληνες ἡμεῖς—δυνάμεθα νὰ ἐκτιμήσωμεν εἰς ὅλον αὐτῶν τὸ μεγαλεῖον καὶ τὰς ὁποίας ἡ ἐκ τῶν ἑταίρων (ὅσον καὶ ἂν ἦσαν κομφαὶ καὶ πνευματώδεις)—τῆς Αὐλῆς τοῦ Λουδοβίκου 1ου—ἐμπνευσμένη Γαλλία εἶναι φύσει ἀδύνατον νὰ προσπελάσῃ, ἔστω καὶ ἂν περιβάλλῃ ταύτας μὲ τὰς τρυφερότητας χριστιανικῶν αἰσθημάτων ἢ τὰς γοητείας θεάτικων τρόπων καὶ χαρίτων.

Ἀνδρείκελα πάντοτε τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ κόσμου θὰ εἶναι οἱ ἥρωες καὶ αἱ ἡρώιδες τοῦ Γαλλικοῦ Παρνασσοῦ, ἐνῷ ἔσσει τέλεια πρότυπα, πέραν παντὸς τόπου καὶ χρόνου ζῶντα, θὰ εἶνε ὅσα πλάσματα—ὡς τις δημιουργὸς Θεὸς—ἐδημιούργησε τὸ ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν πνεῦμα, πρότυπα ἀφθαστα ποιητικοῦ κάλλους, ζωῆς, κινήσεως, ὁρμῆς, πάθους, διὰ μέσου ὧν τῶν ἐποχῶν καὶ τῶν αἰώνων.

ITALA MARIA ΠΑΠΑΔΑΛΗ

ΣΚΕΨΕΙΣ

Ὁ ἄνθρωπος τότε εἶναι εὐτυχής, ὅταν ἡμπορέσει νὰ πῇ «Θυμοῦμαι.»

— Μὲ μίαν εὐτυχισμένην ἀνάμνησιν ἡμπορεῖ μίαν γυναῖκα, ὅταν ξεύρῃ, νὰ κάμῃ ἐν μεγαλοθυρίᾳ.

— Τὸ παρελθὸν εἶναι μία δευτέρα καρδιά, ποὺ πάλαι μέσα μας.

— Κατὰ βάθος δὲν ὑπάρχει ἢ ἐν μόνον δρᾶμα. Τὸ δρᾶμα τοῦ χρόνου.

— Ὑπάρχουν στιγμῆς στὴ ζωὴ μας ποὺ νομίζει κανεὶς ὅτι συγκεντρώνουν ἐπίτηδες ὅλους μαζί τοὺς καὶ ἡμῶς, γιὰ νὰ κλάψουμε μὴ μόνον φορὰ, χάριν οἰκονομίας.

Ε. ΜΠΑΤΑΪΓ

Ὁ ναὸς τοῦ Δελφίου.